

Sygn. akt III AUa 55/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Małgorzata Pasek (spr.)
Sędziowie:	SA Krystyna Smaga SA Elżbieta Czaja
Protokolant: protokolant sądowy Joanna Malena	

po rozpoznaniu w dniu 27 kwietnia 2016 r. w Lublinie

sprawy J. L.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatorowi Funduszu Alimentacyjnego

o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatora Funduszu Alimentacyjnego

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 23 października 2015 r. sygn. akt VII U 486/15

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I i oddala odwołanie.

Elżbieta Czaja Małgorzata Pasek Krystyna Smaga

Sygn. akt III AUa 55/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 21 stycznia 2015 roku Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidator Funduszu Alimentacyjnego odmówił J. L. umorzenia należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wraz z 5 % opłatą na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 19.162 złotych.

W złożonym od tej decyzji odwołaniu J. L. wskazując na brak majątku, wystarczających środków na utrzymanie, zły stan zdrowia domagał się jej zmiany przez umorzenie w/w należności.

Wyrokiem z dnia 23 października 2015 roku Sąd Okręgowy w Lublinie zmienił częściowo zaskarżoną decyzję i umorzył J. L. należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego

oraz 5 % opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w kwocie 5.000 złotych, w pozostałej części odwołanie oddalił.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że J. L. urodzony (...) ukończył szkołę rolniczą i przez cały okres aktywności zawodowej pracował w rolnictwie. Jest właścicielem gospodarstwa rolnego o pow. 2,3464 ha fizycznych, którego ostatnio, z uwagi na stan zdrowia nie uprawia. Wnioskodawca w 2013 roku korzystał z pomocy Ośrodka Pomocy(...)w K. w postaci jednorazowych specjalnych zasiłków celowych na zakup węgla w styczniu i listopadzie.

Zadłużenie wnioskodawcy wobec Funduszu Alimentacyjnego wynosi 19.162 złotych.

J. L. od dnia 15 sierpnia 2014 roku do dnia 26 sierpnia 2015 roku otrzymywał zasiłek chorobowy. Decyzją KRUS z dnia 22 września 2015 roku przyznano mu od dnia 27 sierpnia 2015 roku do dnia 31 sierpnia 2017 roku prawo do renty rolniczej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Świadczenie jest wypłacane w wysokości 50 % i wynosi 566,49 złotych. Odwołujący posiadał zadłużenie z tytułu składek, które potrącono z renty. Na leki wydaje od 100 do 200 złotych miesięcznie.

Wnioskodawca mieszka w budynku należącym do siostry, która ponosi koszty utrzymania nieruchomości, z uwagi na trudną sytuację brata. J. L. nie ma nikogo na utrzymaniu. Choruje przewlekle z powodu dolegliwości prawego biodra od 2013 roku. W związku z tym, że nie mógł pracować, posiadane gospodarstwo wydzierżawił sąsiadowi, który je obecnie uprawia i opłaca podatek gruntowy.

Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny w oparciu o dowody z dokumentów znajdujące się w aktach ZUS i KRUS oraz zeznania odwołującego, które to dowody uznał za wiarygodne.

Powołując treść przepisu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U.2015.114 ze zm.) Sąd ocenił, że odwołanie wnioskodawcy jest częściowo zasadne.

Sąd wskazał, że w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, likwidator może umorzyć należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych z funduszu świadczeń. Ustawodawca nie sprecyzował jak należy rozumieć owe szczególne uzasadnione przypadki jednakże wskazał, iż dotyczyć mają one sytuacji zdrowotnej lub rodzinnej osoby dłużnika. Przyjmuje się, że przez szczególnie uzasadnione okoliczności należy rozumieć chorobę dłużnika lub członków jego rodziny, nad którymi osoba zobowiązana do spłaty należności sprawuje bezpośrednią opiekę uniemożliwiającą pozyskanie dochodów niezbędnych do podjęcia spłaty zadłużenia, bezskuteczność egzekucji, ubóstwo zagrażające dalszej egzystencji dłużnika poprzez niezapewnienie minimum socjalnego w zakresie, który uniemożliwia spłatę zadłużenia w dłuższym okresie czasu, zdarzenia losowe, klęski żywiołowe.

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że w orzecznictwie i doktrynie podnosi się, że szczególnie uzasadnione przypadki, o których mowa w art. 68 ust. 1 w/w ustawy, to sytuacje wyjątkowe, które powstały w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie niezależnie od zobowiązanego, w ich następstwie jego sytuacja uległa takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich bieżących należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Katalog okoliczności związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego wnioskodawcy nie został wprawdzie określony w przepisach, ale niewątpliwie można wskazać na: liczebność rodziny pozostającej na utrzymaniu zobowiązanego, brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zobowiązania pieniężnego, ustalenie, że w przypadku zwrotu osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania, wiek osoby zobowiązanej, zdarzenia losowe (choroba, kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe, itp.), powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej.

W ocenie Sądu Okręgowego sytuacja zdrowotna wnioskodawcy uległa w 2013 roku zmianie, czego efektem jest stwierdzenie całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i przyznanie prawa do renty. Odwołujący jest chory z przyczyn ortopedycznych i całkowicie niezdolny do pracy. Choroba jest na tyle zaawansowana, że uniemożliwia

mu zarobkowanie i stanowiła podstawę do przyznania renty rolniczej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym na okres od 27 lipca 2015 roku do dnia 30 sierpnia 2017 roku. Niewątpliwie zatem skarżący nie ma obecnie możliwości zarobkowania. Wartość gruntu rolnego nie jest wielka i jest to jedyna własność J. L.. Jedyny dochód stanowi zaś renta w kwocie 566,49 złotych.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że skarżący obecnie mieszka w nieruchomości należącej do siostry, która ponosi koszty jej utrzymania. Nie ma wprawdzie nikogo na utrzymaniu ale ponosi dodatkowe koszty zakupu leków. Jego sytuacja zdrowotna uległa istotnej zmianie, co przekłada się na brak realnych możliwości zarobkowania. Jego obecna wyjątkowa sytuacja uzasadnia w ocenie Sądu umorzenie zadłużenia J. L. wobec likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego częściowo, tj. w kwocie 5.000 złotych. W pozostałej części należy uznać, że możliwości finansowe wnioskodawcy pozwalają na uregulowanie zadłużenia na przestrzeni dłuższego okresu czasu, chociażby po zakończeniu leczenia biodra i podjęcia zatrudnienia, czego nie można w przyszłości wykluczyć.

W tej sytuacji według Sądu zaskarżona decyzja podlegała częściowej zmianie. W pozostałej części odwołanie oddalono jako niezasadne, uznając, że co do reszty należnej kwoty nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

Z tych względów Sąd Okręgowy na podstawie powołanych przepisów oraz artykułu 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Apelację od powyższego wyroku złożył Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidator Funduszu Alimentacyjnego, który zarzucił:

- 1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2006 r., Nr 139, poz. 992), przez umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego w kwocie 5000 złotych w sytuacji, gdy nie została spełniona żadna z przesłanek pozwalających na umorzenie należności;
- 2) naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, gdy dowody zgromadzone w sprawie nie uzasadniają takiego rozstrzygnięcia.

Powołując powyższe zarzuty apelujący domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania, bądź jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że Sąd oparł swoje stanowisko na dowodach zgromadzonych w aktach ZUS i stwierdził, że sytuacja życiowa i zdrowotna wnioskodawcy uzasadnia umorzenie należności alimentacyjnych. Apelujący wskazał, że prezentuje odmienne stanowisko. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego są wypłacane w zastępstwie osoby zobowiązanej do alimentów, co oznacza, że dłużnicy mają obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń wraz z 5% opłatą na pokrycie kosztów działalności funduszu alimentacyjnego. Świadczenia te można porównać do niskooprocentowanego kredytu, jakiego państwo udzieliło osobie zobowiązanej do alimentacji na utrzymanie jego dzieci, ale takie świadczenie - jak każdy kredyt - jest świadczeniem zwrotnym. Ratio legis w/w ustawy zawarte jest w preambule do ustawy, gdzie mówi się o utworzeniu funduszu alimentacyjnego między innymi dla celów zwiększenia odpowiedzialności osób zobowiązanych do alimentacji.

Artykuł 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych pozwala na umorzenie należności w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Takie określenie oznacza, że zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych. Ocena spłaty zadłużenia nie oznacza możliwości tylko jednorazowego uregulowania należności, ale także ocenę zdolności spłaty zobowiązań w dłuższym okresie czasu.

Apelujący wskazał, że odwołujący ma źródło utrzymania w postaci świadczenia rentowego, poza tym jest właścicielem gospodarstwa rolnego. Jego sytuacja zdrowotna może ulec poprawie. Nie podejmował on żadnych starań mających na celu uregulowanie zaległości. W ocenie pozwanego, wnioskodawca może wystąpić o spłatę zadłużenia wobec likwidatora w dogodnych ratach. Do chwili obecnej na rachunek bankowy ZUS nie wpłynęła żadna wpłata.

Apelujący podkreślił, że trudna sytuacja materialna, a nawet brak stałych dochodów, bądź ich osiągnięcie na bardzo niskim poziomie jest okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych. Nie jest zatem to szczególną okolicznością w rozumieniu w/w przepisu. Pozwany powołał orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, gdzie podobnie zostały ocenione stany faktyczne, jak ten zaistniały w niniejszej sprawie. Wymieniono: wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 sierpnia 2012 roku III AUa 307/12 LEX nr 1216316, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2012 roku II UK 133/11 LEX nr 1168184, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 17 stycznia 2012 roku III AUa 1512/11 LEX nr 1110007, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 roku I UK 119/10 LEX nr 686798.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była możliwość umorzenia należności J. L. względem zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 114). Zgodnie z tym przepisem likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu. Przepis ten nie wymienia enumeratywnie przypadków „szczególnie uzasadnionych” stanowiących podstawę umorzenia należności, a jedynie ogólnie odnosi się do sytuacji zdrowotnej lub rodzinnej osoby zobowiązanej, którą Sąd ma za zadanie wszechstronnie ocenić. Niewątpliwie zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Cytowany przepis stanowi regulację wyjątkową, a więc nie może być interpretowany rozszerzająco. Nie ulega też wątpliwości, że wykładnia tego przepisu nie może zmierzać do tego, by stał się on zasadą, a nie wyjątkiem. Zatem nawet trudna sytuacja materialna lub zdrowotna osoby ubiegającej się o umorzenie należności alimentacyjnych nie może być samoistną podstawą do wydania decyzji uwzględniającej wniosek, gdyż nie chodzi tutaj o przypadki „uzasadnione”, ale „szczególnie uzasadnione”, a więc takie które mają charakter wyjątkowy, losowy, nietypowy. Są to więc sytuacje nadzwyczajne, powstałe w wyniku zdarzenia niezależnego od zobowiązanego, w następstwie którego jego sytuacja uległa takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Taką wykładnię wymienionego przepisu zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. w sprawie I UK 270/09 (LEX nr 585729), którą Sąd Apelacyjny w całości podziela.

Odnosząc powyższą wykładnię do sprawy niniejszej trzeba stwierdzić, iż okoliczności sprawy nie uzasadniają umorzenia nawet części należności.

Stan faktyczny nie był sporny w sprawie. Sąd Apelacyjny podziela ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy, w tej sytuacji w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie zachodzi potrzeba ich powtórzenia.

Ze zgromadzonych w sprawie dowodów wynika, że J. L. jest niewątpliwie osobą chorą. Stwierdzono u niego całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym od zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego, tj. od sierpnia 2015 roku. Nie został jednakże uznany za osobę niezdolną do samodzielnej egzystencji, a z orzeczenia lekarza rzeczoznawcy KRUS wynika, że sama niezdolność do pracy ma charakter okresowy. Nie można zatem przyjąć, że z uwagi na wiek i chorobę definitywnie utracił on perspektywy możliwości zarobkowania. Stan jego zdrowia może bowiem ulec poprawie.

W tej sytuacji brak jest podstaw do ustalenia, że nie jest możliwa w całości spłata zadłużenia alimentacyjnego. J. L. pobiera rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym przyznaną od 27 sierpnia 2015 roku do 31 sierpnia 2017 roku, ma zatem stałe źródło utrzymania. Należność z tego tytułu wynosi 1.047,29 złotych,

gdzie do wypłaty pozostała kwota 566,49 złotych, bowiem część uzupełniająca uległa zawieszeniu w 50 % z powodu prowadzenia działalności rolniczej (decyzje – k. 45, 49 akt KRUS), a nie - jak błędnie przyjął Sąd Okręgowy - z powodu potrącenia składek. We wniosku o rentę z dnia 27 lipca 2015 roku skarżący wyraźnie wskazał, że nie zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej (k. 1 akt KRUS). Wnioskodawca nie ma nikogo na utrzymaniu, mieszka u siostry. Siostra również mu pomaga pokrywając koszty utrzymania. Koszt leczenia stanowi istotną pozycję w jego wydatkach, jednakże należności te z całą pewnością nie pochłaniają całego świadczenia.

W tych warunkach należy uznać za zasadne zarzuty apelacji, że Sąd Okręgowy z naruszeniem prawa materialnego wadliwie ocenił, że sytuacja zdrowotna wnioskodawcy stanowi szczególnie uzasadnioną okoliczność, która winna skutkować umorzeniem części należności funduszu alimentacyjnego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego odwołujący posiada dochody pozwalające na spłatę długów alimentacyjnych, chociażby w sposób ratalny. Otrzymuje on rentę rolniczą, z której możliwe jest prowadzenie egzekucji z uwzględnieniem ustawowych ograniczeń potrąceń, a jego sytuacja majątkowa po przyznaniu tego świadczenia uległa w istocie poprawie w stosunku do okresu wcześniejszego, kiedy prowadził niewielkie gospodarstwo rolne, a następnie otrzymywał zasiłek chorobowy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że osoba, na której ciąży obowiązek lub zaległości alimentacyjne nie powinna być w całości zwolniona z tych zobowiązań, jeżeli ma jakiegokolwiek realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych (tak w wyroku z dnia 10 listopada 2010 r., I UK 119/10, LEX nr 686798).

Nie można również pominąć okoliczności, że konieczność spłaty zadłużenia w funduszu alimentacyjnym jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się przez odwołującego z obowiązku alimentacyjnego względem swoich dzieci. Z przepisu art. 133 § 1 k.r.o. wynika zaś, że rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie. Obowiązek alimentacyjny mieści się w katalogu obowiązków troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka nałożonych na rodziców w art. 96 § 1 k.r.o. Trudna sytuacja materialna i życiowa rodziców nie zwalnia ich od obowiązku świadczenia na potrzeby dzieci. Rodzice obowiązani są dzielić się z dziećmi nawet bardzo szczupłymi dochodami (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2000 r., I CKN 1538/99, LEX nr 51629).

J. L. przez wiele lat uchylał się od płacenia alimentów. Nie poczuwał się również do obowiązku spłaty powstałego zadłużenia z tytułu wypłat z funduszu alimentacyjnego mimo, iż prowadził gospodarstwo rolne i z tego tytułu opłacał składki. Wnioskodawca nie dołożył więc należytej staranności w celu spłaty powstałego zadłużenia, tym bardziej, że jak stwierdził we wniosku o umorzenie leczy się od około 4 lat, a alimenty były wypłacane z funduszu od 1994 roku, niezdolność do pracy została zaś orzeczona dopiero w 2015 roku. Tego rodzaju postępowanie nie może być więc premiowane zwolnieniem nawet z części długu wobec funduszu alimentacyjnego.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że sytuacja zdrowotna wnioskodawcy oraz konieczność prowadzenia systematycznego leczenia w okolicznościach sprawy nie mogą stanowić podstawy do uwzględnienia jego wniosku, gdy się zważy, że odwołujący posiada stałe źródło dochodu w postaci renty rolniczej, oraz uwzględni przyczyny powstania zadłużenia alimentacyjnego, jego dotychczasowy stosunek do spłaty zadłużenia oraz wysokość należności.

Z tych powodów sąd odwoławczy uznając w całości argumenty apelacji za przekonujące przyjął, że okoliczności sprawy nie uzasadniają umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Dlatego też na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I i oddalił odwołanie.

Elżbieta Czaja Małgorzata Pasek Krystyna Smaga